

de las referencias que atraviesa las diferentes propuestas del volumen reseñado) de «volver a la madre como origen» y reivindicar esa fijación primigenia afirmada por Muraro de la que parten las demás fijaciones vitales -nuevamente, en la recuperación del orden simbólico de la madre negado por el patriarcado-, para abordar las vidas y obras de Doris Lessing y Carmen Martín Gaité, puestas en relación a pesar de la reseña literaria negativa de la segunda a la obra de la primera. En ambos casos, y pese al tratamiento diferente del dolor y del trauma (de lo «negativo»), hallamos, de hecho, las ya aludidas libertad y creatividad; la manera, en definitiva, de «apropiarnos de las propias fijaciones y aprender a gestionarlas» (p. 221-222).

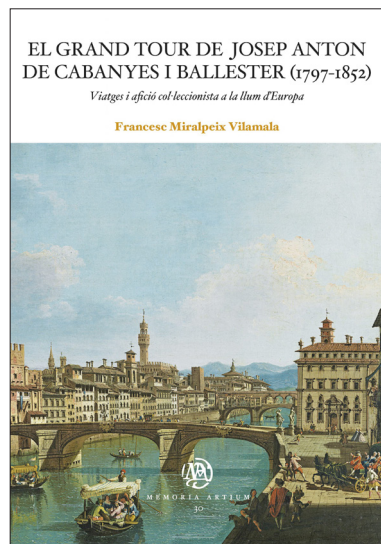
El libro cierra con «Retratos y relatos sobre la relación materna en pandemia. El saber relacional de la urgencia», de Rosario García-Huidobro Munita, de la Universidad de Los Lagos (Chile). El capítulo parte del proyecto artístico de la autora desarrollado en el marco de la pandemia del Covid-19, que indaga en los vínculos materno-filiales durante el confinamiento. A raíz del propio cuestionamiento sobre las dificultades, pero también de las posibilidades que se abrían a la hora de conciliar la vida laboral con la familiar durante la crisis sanitaria, recogió el testimonio de dieciséis madres de la Región de Los Lagos, en Chile, a partir de tres encuentros telemáticos en los que recogió las experiencias de las participantes que la llevaron a la realización, tras reco-

ger en una cartografía los conceptos que se desprendían de los relatos -de la sobrecarga al aprendizaje-, de retratos del vínculo materno en los que reunía, difuminando los límites y mostrando «una subjetividad yuxtapuesta y entrecruzada» (p. 238), los rasgos de las madres con sus hijas e hijos. De este modo, la artista subraya la práctica política relacional y libre de la maternidad como «tiempos significativos», aquellos que, tomando la definición de María-Milagros Rivera Garretas, se abren «a la posibilidad de los momentos de ser» (p. 233) y que se imponen, por elección, a los «tiempos productivos», exigidos por el capitalismo.

Se trata, en definitiva, de un volumen de estimulante lectura que, aun formando parte de una ya larga trayectoria dentro de las diversas actividades y escritos generados durante los últimos años en el seno del Centro Duoda, Investigación de Mujeres, permite asimismo la introducción al simbólico de la madre, la comprensión y el alcance de su dimensión política gracias a la solidez, rigor y originalidad de las diferentes aportaciones, cada una de las cuales ofrece una importante selección de fuentes primarias, secundarias y transversales.

Tania Alba Rios
Universitat de Barcelona
alba@ub.edu
<https://orcid.org/0000-0002-5520-8250>

MATÈRIA, NÚM. 22, NOVEMBRE 2023
ISSN 1579-2641, p. 176-178
DOI10.1344/Materia2023.22.7

FRANCESC MIRALPEIX VILAMALA

El grand Tour de Josep Anton de Cabanyes i Ballester (1797-1852). Viatges i afició col·leccionista a la llum d'Europa

Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2022

La visió del riu Arno, pel seu pas pel pont de la Trinitat, que molt probablement contemplà Josep Anton de Cabanyes en la seva estada a Florència, no devia ser molt diferent de la imatge que Giuseppe Zocchi va capturar en el seu llenç pocs anys abans. La veduta, en l'actualitat en la col·lecció Carmen Tyssen, amb l'emblemàtic pont, la façana del *Palazzo dei Padri delle Missioni*, la torre de la Senyoria en la llunyania i altres edificis representatius de la capital de la Toscana il·lustra la portada del llibre,

escrit pel professor Francesc Miralpeix, *El Grand Tour de Josep Anton de Cabanyes i Ballester (1797-1852). Viatges i afició col·leccionista a la llum d'Europa*.

Aquest llibre, publicat per l'editorial universitària *Memoria Artium* és, sens dubte, una aportació important pel que fa al coneixement del fenomen del viatge com eina d'educació, formació, i adquisició d'una cultura refinada, aspectes als que cal sumar-hi el dibuix d'unes maneres d'entendre, moure's i relacionar-se en el món, sota la pràctica del que hem convingut a denominar el *Grand Tour*. Com tots sabem, a l'empara d'aquest mot s'amaga, en origen, el costum del viatge cap a Itàlia dels joves fills de les classes benestants d'Europa. El terme fou emprat per primera vegada en el llibre *Voyage d'Italie* del jesuïta i viatger Richard Lassels el 1670. Iniciada aquesta pràctica en el si de l'aristocràcia britànica el seu objectiu principal era formar a aquests joves en l'antiguitat tot visitant les excavacions en curs, aproximant-los al mercat de l'art, i fer-los dilectants de les millors col·leccions existents al llarg del seu periple per les diferents ciutats que conformaven el recorregut. Tot això, sense oblidar la creació i l'establiment d'uns llaços de relació social que serien beneficiosos en la seva vida adulta com a caps de família. Aquest fenomen amb una extensa bibliografia en altres països restava encara orfe a casa nostra, buit que el llibre de Francesc Miralpeix ha començat a solucionar obrint un camí a seguir.

L'estudi aborda el tema del viatge i l'afició col·leccionista a partir del periple vital de Josep Anton de Cabanyes i Ballester, membre d'una il·lustre família de comerciants catalans de Vilanova i la Geltrú. En aquest sentit, caldrà dir que Cabanyes se'ns mostra com el paradigma o model d'home cultivat d'una Europa canviant, finisecular, que troba en el viatge les eines fonamentals per conformar i millorar en el gust així com ampliar en els coneixements de la disciplina artística i el món clàssic, tan de boga en aquell temps. Per això no ha d'estranyar al lector que Cabanyes sigui un viatger ja inserit en la tradició idiosincràtica del vuit-cents, d'aquells que com bé recomana Francesc Miralpeix cal incloure'l en els que busquen «el plaer, la llum del Mediterrani [...] nodrint-se de l'experiència vital per se; un viatge modelador de l'esperit en el moment previ a l'entrada definitiva a l'edat adulta».

La narració s'articula en quatre capítols, més una introducció i un apèndix que inclou la traducció a la nostra llengua del carnet de viatge que Cabanyes va anar consignat entre els anys 1816 i 1824. Tanmateix, l'autor no es limita a fer un recorregut en la geografia del viatge d'aquest sinó que estableix de manera minuciosa el retrat més íntim i personal del protagonista. Així, les primeres cinquanta pàgines que corresponen al primer capítol estan dedicades a dibuixar els orígens i la fisonomia familiar, on té una importància vital l'aproximació dels espais habitats. No oblidem que una vella

dita mallorquina ja resa que «casa fa senyor». La presentació dels Cabanyes, els seus negocis i les seves cases donen pas en un segon capítol a la semblança biogràfica del jove vilanoví. Amb títols suggeridors, un dels trets idiosincràtics a remarcar en tota l'articulació del llibre, es fa una atenció acurada als gustos musicals, literaris i artístics d'aquest. Així com a la seva afició col·leccionista. El tercer capítol es centra a descriure i analitzar els passos que van configurar el *Grand Tour* del jove Cabanyes. Sens dubte aquest capítol titulat «"Homo viator"» és el centre neuràlgic d'aquest treball. És aquí on, de manera minuciosa i a partir de les anotacions festes per Cabanyes, l'autor va desgranant i descobrint-nos cada un dels passos del jove vilanoví alhora que ho enriqueix amb visions pictòriques dels diferents llocs citats i contextualitzant-ho en el marc, l'esperit i l'essència cultural del moment. Finalment, com a cloenda i dividit en dos breus apartats, l'autor resumeix de manera clara, concisa i contundent la figura i personalitat de Cabanyes reclamant-li per ell el paper que li pertoca en la nova societat europea. A partir de l'anàlisi de dos retrats amb «un cert aire de dandi» ens parla de la seva imatge física vinculada als nous paràmetres de gust imperants en aquest canvi de segle. Mudança traduïda, fonamentalment, en el fet de noves maneres de vestir les quals esdevenien una nova percepció de les maneres d'entendre la

vida. En el segon, «un lloc entre els morts», tot recordant la novel·la homònima de Maria Aurèlia Capmany, s'endinsa en una evocació del que va conformar espiritualment a Josep Anton de Cabanyes.

Un tret interessant, al nostre entendre, que denota l'abast de la documentació tractada, l'atenció que Miralpeix ha posat en la configuració dels diferents capítols que componen l'argument, el domini de la narració, la rigorositat científica que el caracteritza, la cura en que teixeix l'escriptura permet assenyalar la possibilitat d'una lectura podríem dir «quasi a la carta». És a dir, tot i que hi ha una articulació lineal i tradicional del discurs, a partir dels capítols ja indicats, la veritat és que també cadascú d'ells pot funcionar com una càpsula o píndola de coneixement dintre del conjunt, si el lector així ho desitja.

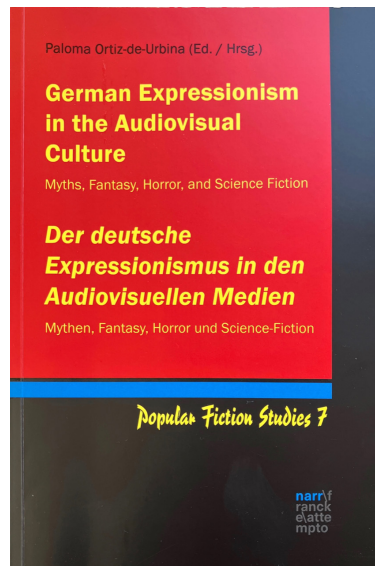
Un altre aspecte destacable, i poc freqüent, és la traducció a la nostra llengua del carnet de viatge, escrit en llengua alemanya, que Josep Anton que va redactar en diferents moments de la seva vida, tal i com s'exposa en la presentació del mateix. Just és dir que l'en-carregat de la traducció és Cornel-Peter Rodenbusch, membre de l'Institut de Recerca en Cultures Medievales de la Universitat de Barcelona. Aquestes breus anotacions de tipus quotidià - on menja, on fa parada per dormir, on fa estada, qui es troba, quines són les despeses o les anotacions puntuals d'allò vist i les impressions rebudes - no deixen de ser una finestra a la seva personalitat inquieta i curiosa que també desvetlla la idiosincrà-

sia del comerciant que porta a dins. El carnet de viatge es complementa amb cinc mapes, on l'autor enumera i mostra les rutes dels diferents viatges fets per Cabanyes, reflectint visualment la voràgine viatgera que va caracteritzar la vida del protagonista.

Finalment, i no menys remarcable, cal indicar que l'àmplia recerca documental, en diferents fons arxivístics, portada a terme pel professor Francesc Miralpeix s'enriqueix amb una abundosa i seleccionada bibliografia que esdevé de consulta obligatòria a tots aquells interessats en la història de la formació del col·leccionisme i del viatge com eina d'educació. Tanmateix, donada la seva naturalesa, la trama narrativa, la contextualització dels diferents aspectes tractats i la gran diversitat d'informacions el llibre esdevé una lectura destinada no sols al públic especialitzat sinó també a un públic més general, desitjós d'endinsar-se en una realitat definitiva d'una part de les elits que van viure i transcorre, fonamentalment, a finals del seixents i inicis de la següent centúria.

Rosa M. Creixell
Universitat de Barcelona
creixell@ub.edu
<https://orcid.org/0000-0002-6072-0099>

MATÈRIA, NÚM. 22, NOVEMBRE 2023
ISSN 1579-2641, p. 178-180
DOI10.1344/Materia2023.22.8

PALOMA ORTIZ-DE-URBINA
(ed. / Hrsg.)

German Expressionism in the Audiovisual Culture. Myths, Fantasy, Horror, and Science Fiction / Der deutsche Expressionismus in den Audiovisuellen Medien. Mythen, Fantasy, Horror und Science-Fiction

Tübingen, Narr Francke
Attempto Verlag, 2022

Surgido a principios del siglo xx en Alemania, el expresionismo es una de las corrientes estéticas y culturales más fascinantes de la historia occidental y a él se han dedicado numerosos estudios. Agrupó diversas corrientes contraculturales que abordaron el intento de renovación artística en todos los ámbitos: literatura, artes plásticas, arquitectura, danza, música, fotografía y cine. Estos

Aquest article ha estat publicat originalment a **Matèria. Revista internacional d'Art** (ISSN en línia: 2385-3387)

Este artículo ha sido publicado originalmente en **Matèria. Revista internacional d'Art** (ISSN en línea: 2385-3387)

This article was originally published in **Matèria. Revista internacional d'Art** (Online ISSN: 2385-3387)

MATÈRIA

Revista internacional d'Art

Els autors conserven els drets d'autoria i atorguen a la revista el dret de primera publicació de l'obra.

Els textos es difondran amb la llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada de Creative Commons, la qual permet compartir l'obra amb tercers, sempre que en reconeixin l'autoria, la publicació inicial en aquesta revista i les condicions de la llicència: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Los autores conservan los derechos de autoría y otorgan a la revista el derecho de primera publicación de la obra.

Los textos se difundirán con la licencia de Atribución-NoComercial-SinDerivadas de Creative Commons que permite compartir la obra con terceros, siempre que éstos reconozcan su autoría, su publicación inicial en esta revista y las condiciones de la licencia: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.es>

The authors retain copyright and grant the journal the right of first publication.

The texts will be published under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial-NoDerivatives License that allows others to share the work, provided they include an acknowledgement of the work's authorship, its initial publication in this journal and the terms of the license: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.en>

